

'ตอยตุง' จากวัยวาน สู่โมเดลอนุรักษ์เข่าต้นน้ำแห่งอนาคต

ตอยตุงก่อนพัฒนา

ตอยตุงหลังจากฟื้นฟูแล้ว

มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี 2554 ส่งผลเสียหายอย่างมหาศาลทั้งอาคารบ้านเรือน ภาคอุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรม ทางรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ จึงต้องเร่งหาวิธีป้องกันน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

การฟื้นคืนชีวิตให้กับต้นน้ำเป็นหนึ่งในแนวทางป้องกันที่สำคัญ เพราะมีข้อมูลน่าตกใจบ่งชี้ว่า พื้นที่ป่าในประเทศไทยเหลือเพียง 33 เปอร์เซ็นต์ของทั้งประเทศเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหนึ่งพื้นที่ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูป่าคือ "โครงการพัฒนาตอยตุงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" ที่เปลี่ยนพื้นที่แห้งแล้งกันดารฟื้นคืนชีวิตให้กลับมาชุ่มชื้นอีกครั้ง

จากความสำเร็จนี้เอง คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) จึงนำโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ มาเป็น "ต้นแบบ" เพื่อป้องกันอุทกภัย พร้อมแต่งตั้ง "คณะอนุกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ" โดยมี ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นที่ปรึกษา และ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล เป็นประธาน

ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการพัฒนาตอยตุงฯ เล่าว่า หลักคิดในการดำเนินการปลูกป่าของโครงการก็เพื่อเป็นพาหนะในการแก้ไขปัญหายากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ เพราะชาวบ้านไม่ได้ต้องการทำลายป่า แต่เหตุผลที่แท้จริงคือความยากจนและขาดโอกาส

"การพัฒนาต้องยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดการรากเหง้าของปัญหา เจ็บ จน ไม่รู้ จากนั้นลดพื้นที่การเกษตรโดยการทำนาขั้นบันได และพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยแปงป่าเป็น ป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ และป่าใช้สอย เน้นการเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน โดยเพิ่มผลผลิตแต่ลดต้นทุน สร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน เช่น เพิ่มทักษะในการทอผ้าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า" เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงบอก

ม.ร.ว.ดิศนัดดาบอกอีกว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงให้

แนวทางไว้ว่าคนต้องช่วยตัวเองได้และทำให้ป่ากับคนอยู่ร่วมกันได้ จึงเป็นที่มาของแนวทางการพัฒนาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปในรูปแบบ "ปลูกป่า ปลูกคน"

"การปลูกคน ต้องเริ่มด้วยการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยและสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คนมีงานทำมากที่สุดและเป็นงานที่ชุมชนดูแลจัดการได้ด้วยตัวเอง จากนั้นคือการฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 'ปลูกป่าแบบไม่ปลูก' โดยปล่อยให้ป่าฟื้นตัวขึ้นมาเองไม่มีสิ่งใดไปรบกวน เพราะธรรมชาติจะจัดการตัวเองให้กลายเป็นป่าที่สมบูรณ์ เมื่อคนได้ใช้ประโยชน์จากป่า ป่าก็จะอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ คนอยู่รอด ตามแนวพระราชดำริ 'คนอยู่กับป่า' ของสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ" ม.ร.ว.ดิศนัดดาอธิบาย

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้พลิกฟื้นตอยตุง จากเมื่อปี 2532 ชาวบ้านมีรายได้

เพียง 33,928 บาทต่อครัวเรือนต่อปี แต่ในปี 2553 เพิ่มขึ้นเป็น 256,558 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ควบคู่กับการดูแลคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้เลิกปลูกฝิ่น และแนะนำให้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

นอกจากจะช่วยเพิ่มรายได้แล้ว โครงการพัฒนาตอยตุงฯ ยังเพิ่มพื้นที่ป่าควบคู่ไปด้วย โดยกิจกรรมฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้ป่าเสื่อมโทรมกลับมามีชีวิตด้วยการปลูกป่าทดแทน ปลูกป่า 3 อย่าง

ประโยชน์ 4 อย่างตามแนวพระราชดำรัส
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ปลูกป่า 3 อย่าง” ประกอบด้วย ป่า
ไม้ใช้สอย ป่าไม้กินได้ และป่าไม้
เศรษฐกิจ ส่วนประโยชน์ 4 อย่างที่จะได้
รับคือ ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้กินได้ ป่าไม้
เศรษฐกิจ และประโยชน์ในการช่วย
อนุรักษ์ดินและน้ำ นอกจากนี้ ยังสร้าง
ฝายอนุรักษ์ อ่างเก็บน้ำช่วงกลางของ
ภูเขาและบริเวณตีนเขา พร้อมทั้งปลูก
หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ เพื่อ
ป้องกันการพังทลายและเพิ่มความชื้นให้
แก่ดิน

ในฐานะเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
และที่ปรึกษาคณะกรรมการ กชน.
ดร.สุเมธ ได้แนะนำการแก้ไขปัญหาน้ำ
ท่วมอย่างบูรณาการว่า การแก้ปัญหา
จากต้นเหตุเป็นวิธีที่ดีที่สุด ต้นเหตุที่ทำให้
น้ำท่วม เพราะป่าถูกทำลายพื้นที่สวน
ใหญ่โล่งทำให้น้ำไหลผ่านแรงและเร็ว จึง
ต้องเร่งปลูกป่ากันตั้งแต่วันนี้ เพราะกว่าที่
ป่าต้นน้ำจะทำหน้าที่ของมันก็ต้องใช้เวลา
เมื่อเติบโตแล้วก็ต้องหมั่นดูแลรักษาควบคู่
ไปกับการบริหารน้ำโดยน้อมนำพระราช
ดำริทั้งเรื่องน้ำและป่ามาบริหารจัดการให้
มีประสิทธิภาพ

เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาออกด้วยว่า
“ในหลวงทรงสอนเรื่องธรรมชาติมา
ตลอด ทั้งเรื่องน้ำและเรื่องป่า อยู่ที่หน่วย
งานและประชาชน ที่จะเป็นพลังกำลัง
ผลักดันให้สิ่งที่พระองค์เริ่มต้นไปแล้วขับเคลื่อนต่อไป”

น้อมนำแนวพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็น
แนวทางการดำเนินงาน แก่ต้นเหตุของ
ปัญหาน้ำท่วมด้วยการเพิ่มพื้นที่ป่า
อนุรักษ์ต้นน้ำ